

Tři legendy o krucifixu

Autorem díla Tři legendy o krucifixu je český spisovatel, dramatik a poeta, Julius Zeyer. Toto jeho dílo vyšlo poprvé roku 1892 – nejprve časopisecky, o tři roky později také knižně. Já jsem knihu četl ve vydání od Městské knihovny v Praze z roku 2022 - jedná se o digitalizovanou podobu vydání Tři legendy o krucifixu a jiné báje o lásce od nakladatelství Československý spisovatel v Praze z roku 1987.

Tři legendy o krucifixu je souborem tří povídek – jedná se tedy o epické dílo. Text je psán prozaicky, dění je vyprávěno erformou. Autorem použitý jazyk je velmi květnatý, spisovnosti se nevzdává ani během promluv prostších postav. Během četby si čtenář povšimne mnoha spletitých souvětí, dnes již neobvyklého slovosledu a archaismů. Běžná je i personifikace, metafora či synekdocha. Zeyer také hojně využívá přímé řeči. Cizojazyčných prvků se v knize moc nenachází, na první povídce mě však zaujalo, že přestože se odehrává v českém prostředí, mají snad všechny postavy latinská jména. Nemálo úsilí věnoval autor popisu krajiny a náboženských divů, které jsou líčeny velmi poutavě. Všechny tři legendy jsou zasazeny do historického prostředí, např. do středověkého Toleda nebo pobělohorské Prahy. Společným motivem povídek je víra v křesťanství a jeho symbol – krucifix. Příběh vždy sleduje osudy určité postavy, která se dostává do obtížné situace. Problémy nakonec úspěšně vyřeší obrácením se na křesťanského boha, či jeho pozemské ztělesnění – Ježíše. Hlavním autorovým posláním je tedy propagace křesťanství a nabádání k žití v souladu s jeho ideály. Inspiraci Zeyer nachází v lidové slovesnosti.

Julius Zeyer se narodil roku 1841 v Praze. Jeho otec, česko-německého původu, byl vyučeným tesařem a úspěšným obchodníkem se dřevem. Matka pocházela z židovsko-německé rodiny. Přestože rodným jazykem mladého Zeyera byla němčina, češtinu, jak svědčí obsah této knihy, ovládal lépe než leckterý rodilý mluvčí. Ve škole se však mladý Julius se studijními úspěchy nesetkával – u maturity propadl z matematiky, studium architektury byl také donucen vzdát. Jako jediný ze sedmi dětí zůstal doma, u své matky, a vypomáhal v rodinném podniku. Ve svých jednadvaceti letech odjel studovat jako tesařský učen do Vídně. Posléze procestoval také Německo, Švýcarsko a Francii. V zahraničí se však nevěnoval, dle původního plánu, dřevu, nýbrž poznávání literatury, filozofie a mytologie. Po návratu do Prahy se, pod mecenášstvím své matky, nadále věnoval literatuře a studiu jazyků – ovládal němčinu, angličtinu, francouzštinu, italštinu, španělštinu, ruštinu, dokonce také základy sanskrtu, koptštiny a hebrejštiny. Jeho první literární dílo, povídka Krásné zoubky, bylo otištěno roku 1873 v časopisu Paleček. Mnohem plodnější byla jeho pozdější spolupráce s časopisem Lumír – v něm publikoval většinu svých prací (i Tři legendy o krucifixu), předtím, než mohly být vydány knižně. Julius Zeyer se však nevěnoval pouze literatuře. Mezi jeho zájmy patřila např. i magie a okultismus – dokonce navštěvoval i jistý zednářský spolek. Byl také vášnivým sběratelem výtvarného umění, odlitků středověkých a renesančních artefaktů a dalších starožitností. Zajímavé jsou také cesty, které podnikl do zahraničí – několikrát navštívil Rusko, dále také např. Benelux, Francii, Řecko, Turecko,

Skandinávii. Prožitky z cest později využil při své literární tvorbě. Julius Zeyer bývá označován za jednoho z hlavních českých novoromantiků a dominantního představitele českých spisovatelů lumírovské generace. Mezi jeho nejslavnější díla patří např. historický román Ondřej Černyšev, novela Xaver, Dům U tonoucí hvězdy či román s autobiografickými prvky Jan Maria Plojhar.

Ale Samko jim nerozuměl, oči jeho bloudily, duše jeho chystala se k odchodu do onoho ráje, kam volal ji k sobě Kristus, Pán náš nejsladší. Biskupové podporovali Samkovu klesající hlavu a převor kláštera pravil slavně: „Ty umíráš, a nemůžem ti tedy vzdávati už pocty povinné! Jak rádi bychom tě nyní na rukou nosili! Duše tvoje oroduj za nás u Boha! Tělo tvé nám zůstane, a slibuji ti, že ti vystavíme pomník z mramoru, kam uložíme je, zahalené v zlatohlav.

Umírající Samko zatřásl však hlavou.

„Pochovejte mě na křižovatce,“ pravil tiše, „bez kříže a nápisu, bez desky a bez rovu. Toť poslední má vůle.“

Pak ztichl. Ode rtů mu zaševalil tichý ptačí svist. To byl poslední jeho vzdech. Nehnul sebou více. Stěna za ním ale zmizela a mniši spatřili tam nebe tak temně blankytné až černé samou hloubkou, a nejhustší déšť zázračně krásných hvězd tam padal a tím mihotáním světél bylo v nesmírné dáli bílé vidmo Spasitelovo viděti; bylo to něco jako světlý pojem svatého úsměvu, a vidmo kynulo, a padajícími hvězdami, stezkou porostlou ne už trnům, ale liliemi vznášela se mátoha Samkova, libá jako vůně, bílá jako paprslek, vzdušná jako pták!

Tři legendy o krucifixu, s. 69

Tento úryvek jsem si vybral, protože dobře vystihuje významnou část díla nejen po jazykové, ale také po obsahové stránce. Asi první jazykového prvku, kterého si čtenář povšimne, je všudypřítomná inverze (např. “oči jeho bloudily”, “Nehnul sebou více”) - tu autor využívá opravdu hojně, čímž dodává textu na vznešenosti. Dalšími výraznými jazykovými prvky jsou archaismy: (např. “paprsek”, “rovu”, “oroduj”) a dnes již neobvyklé tvary sloves (např. “vidmo”, “viděti”, “vzdávati”). Zeyer ve svém díle využívá velmi hojně také přirovnání (např. “libá jako vůně”, “vzdušná jako pták”). Po obsahové stránce je v ukázce nejvýraznější náboženský nádech, který příběhy v knize prostupuje. V tomto úryvku autor, pro knihu velmi charakteristicky, popisuje chování idylizovaného věřícího a způsob, jakým je za své činy nadpřirozenými silami odměněn.

Tři legendy o krucifixu jsou bezesporu výjimečným dílem, které si zaslouží pozornost, když pro nic jiného, tak pro jazyk, kterým je psáno – ten je skutečně bohatý a čtenáře jistě zaujme. Kniha sice, právě kvůli Zeyerově poetickému způsobu psaní vět, nepatří mezi nejčitelnější, zdatný čtenář se jí však bez větších problémů prokouše. O něco negativněji musím dílo hodnotit po obsahové stránce. Příběhy o fanatické víře, už ze samotné své podstaty, nemohou být pro zatvrzelého ateistu, jakým jsem já, příliš atraktivními. Autor však velmi poutavě vystihuje prostředí a dokáže skvěle navodit atmosféru. Zajímavě také popisuje chování postav a poodhaluje společenské problémy (např. chování společnosti k žebrákům). Má však místy tendenci, křesťanské divy obzvlášť, až přespříliš podrobně popisovat, čímž ubírá dílu na spádu. Tři legendy o krucifixu musím tedy každému čtenáři, který se nezalekne složité češtiny, doporučit. Je však škoda, že se povídky nezabývají nějakým sekulárnějším tématem.

Zdroje

https://cs.wikipedia.org/wiki/Julius_Zeyer

https://cs.wikipedia.org/wiki/T%C5%99i_legendy_o_krucifixu

<https://www.spisovatele.cz/julius-zeyer>

<https://search.mlp.cz/cz/titul/tri-legendy-o-krucifixu/4617435/#/getPodobneTituly=deskriptory-eq:177240871-amp:key-eq:4617435>